

Talkininkavimas organizuojant renginį A. Mickevičiaus bibliotekoje – mėgstamą savanorių veiklą. © Mindaugas Masaitis

PRASMINGA VEIKLA IR GALIMYBĖ PLĖSTI AKIRATĄ

Savanorių veiklą Lietuvoje gali organizuoti biudžetinės ir viešosios įstaigos, labdaros ir paramos fondai, asociacijos, tarptautinių organizacijų atstovybės, bendruomenės, bendrijos ir centrai, politinės partijos. Taigi ši veikla populiari ir Lietuvos bibliotekose. „Tarp knygų“ redakcija pasidomėjo, kaip joms sekasi įveiklinti savanorius, su kokiais iššūkiais susiduriama, kokios patirties įgyja čia besidarbuojantys savanoriai ir juos priimančios bibliotekos.

2011 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Savanoriškos veiklos įstatymą. Jame nustatyti savanoriškos veiklos principai, organizavimo tvarka, savanorio ir priimančios organizacijos teisės bei pareigos. Savanoriška veikla – tai savanorio neatlyginamai atliekama visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos nustatomos savanorio ir šios veiklos organizatoriaus susitarimu (žodiniu ar raštišku – dvišale ar trišale sutartimi). Sudarytoje sutartyje gali būti susitariama dėl savanoriškos veiklos trukmės ir laiko, išlaidų kompensavimo, kitų sąlygų. Savanoriais gali būti vyresni kaip 14 metų Lietuvos Respublikos piliečiai ir Lietuvos Respublikos teritorijoje teisėtai esantys užsieniečiai.

Savanoriška veikla gali būti įvairaus pobūdžio ir trukmės, pavyzdžiui, pagalba vienos dienos renginyje, arba ilgiau trunkanti veikla, kai tam skiriama keletas valandų kas savaitę ar kasdien. Ji gali būti atliekama įvairiose visuomenei naudingos veiklos srityse. Tarp jaunų žmonių populiari Jaunimo savanoriška tarnyba (JST) – intensyvi 6 mėnesių trukmės savanorystės programa asmenims nuo 14 iki 29 m.: jos metu jaunuoliai vidutiniškai 40 val. per mėnesį savanoriauja pasirinktoje akredituotoje priimančioje organizacijoje, o pabaigę programą, studami į Lietuvos aukštojo mokslo įstaigas, papildomai gauna 0,25 stojamojo balo.

ORGANIZUOJAMA DAUGIAU KAIP DEŠIMTMEČI

Šilalės rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje savanoriai priimami nuo 2017 m. Bibliotekos Komunikacijos ir inovacijų skyriaus vedėja, savanorių kuratorė Rima Norvilienė pasakoja, kad iš pradžių jų veikla buvo epizodinė – jie padėdavo organizuoti parodas, tvarkyti knygas, atlikti kitus pagalbinus darbus. Tačiau, sukūrus Jaunimo savanoriškos tarnybos programą, biblioteka

Šilalės bibliotekos savanoris Tautvydas veda renginį, skirtą skaitymo iššūkiu užduotims aptarti. © Šilalės rajono savivaldybės viešosios bibliotekos archyvas

Savanoriai dažnai talkina A. Mickevičiaus bibliotekos kūrybos laboratorijoje „Repair cafe“. Čia atėjusiems gyventojams jie, pavyzdžiui, padeda rasti sprendimą, kaip pataisyti kokį sugedusį prietaisą. Mindaugas Masaitis

buvo akredituota kaip savanorius priimanti organizacija. Dabar pagal šią programą Šilalės bibliotekoje savanoriai priimami nuolat, savanorių tikrai netrūksta, jaunimas mielai renkasi biblioteką kaip savanoriškos veiklos vietą. Be to, pasak R. Norvilienės, nuo praėjusių metų šiai veiklai akredituotas ir vienas bibliotekos filialas – Pajūrio biblioteka. Šiuo metu ten talkina du savanoriai, o pagrindinėje bibliotekoje – vienas.

Jau dešimtmetis, kaip jaunuoliai savanoriauja Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešojoje bibliotekoje. Bibliotekos savanoriškos veiklos koordinatorės, vyresniosios bibliotekininkės Kristinos Smirnovienės teigimu, dauguma savanorių 2015–2018 m. bibliotekoje atliko savanorišką veiklą pagal jaunimo garantijų iniciatyvos projektą „Atrask save“ ir dvišalės savanorystės sutartis. 2019–2020 m. biblioteka prisijungė prie naujų savanorystės programų – Jaunimo savanoriškos tarnybos (JST) ir „E. skautai“, o 2021 m. – prie tarptautinės darbo „šešėliavimo“ iniciatyvos „DOUday“. Nuo 2022 m. savanorišką veiklą bibliotekoje vykdo ir tarptautinės programos „The Duke of Edinburgh's International Award“ (DofE) dalyviai. Be to, įstaiga sėkmingai bendradarbiauja su Šiaulių

Savanoris Matas per kompiuterinio raštingumo mokymus Šilalės bibliotekoje konsultuoja įvairaus amžiaus lankytojus. Šilalės rajono savivaldybės viešosios bibliotekos archyvas

miesto švietimo įstaigomis – kasmet sulaukiama apie 20 trumpalaikių savanorių (9–12 klasių moksleivių).

Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje savanoriai dirba jau daugiau kaip dešimt metų, veikla vykdoma pagal savanorystės tvarkos aprašą. „Dažniausiai jaunimas kreipiasi dėl trumpalaikės savanorystės, bet esame pasirašę sutartį su Jaunimo savanoriška tarnyba ir priimame po kelis savanorius pusmečiui, su jais sudaromos ilgalaikės sutartys“, – sakė už savanorių veiklą atsakinga direktoriaus pavaduotoja Andromeda Žandaravičienė. Trumpalaikiai savanoriai nori gauti socialinių-pilietinių valandų, o ilgalaikiai „uždirba“ balo dalį (0,25 balo), padedančią įstoti į aukštąją mokyklą. „Vis dėlto aš manau, kad tikra savanorystė yra tada, kai nieko už ją negauni, bet tokių savanorių nebūna daug“, – teigia A. Žandaravičienė.

Savanoriai naudingų veiklų atranda ir Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. Dažniausiai jie renkasi dirbti Vartotojų aptarnavimo, Bendrųjų fondų skyriuose, dirbtuvėse PATS SAU, Dokumentinio paveldo tyrimų departamento ir kituose bibliotekos padaliniuose. Vien pernai savo laiką ir jėgas bibliotekai skyrė 6 savanoriai.

Šiuo metu Nacionalinės bibliotekos Bendrųjų fondų skyriuje darbuojasi viena savanorė, sutarties galiojimo laiką ji neatlygintinai dirbs 120 valandų. Paklausta, kas paskatino imtis savanorystės, bibliotekinį išsilavinimą turinti talkininkė teigė norėjusi būti naudinga ir savo laisvą laiką skirti bibliotekai, dirbti šioje knygų pripildytoje erdvėje. Bendrųjų fondų skyriaus darbuotojai savo ruožtu tikisi sulaukti iš savanorės svarios pagalbos, nes fondams reikia nuolatinės priežiūros ir tvarkymo.

KODĖL RENKASI DARBUOTIS BIBLIOTEKOJE

„Drąsiai galiu teigti, kad savanoriai į biblioteką ateina patys, mums jau nereikia dėti pastangų juos pritraukti, – teigia Šilalės bibliotekos savanorių kuratorė R. Norvilienė. – Pavyzdžiui, šiais metais atėjusi savanorė pasirinko biblioteką, nes buvo girdėjusi puikių atsiliepimų iš ankstesnių savanorių: kad čia galima atrasti save, įgauti daugiau pasitikėjimo, mokytis vesti renginius, kurti scenarijus, bendrauti su įvairiais žmonėmis.“

R. Norvilienė yra pastebėjusi, kad biblioteką besirenkantys savanoriai – kūrybiški, meniškos sielos jauni žmonės, mėgstantys skaityti ir norintys atskleisti savo kūrybingumą. Pasak savanorių kuratorės, šie jaunuoliai biblioteką pirmiausia mato kaip žinių ir informacijos centrą, suteikiantį galimybę tobulėti. Be to, biblioteka yra ne tik kultūros renginių erdvė, bet ir inovatyvių paslaugų vieta. „Jaunuoliai nustemba pamatę, kokios yra bibliotekos technologinės galimybės ir kokie įvairūs lankytojų poreikiai: žmonės čia ateina ne tik skolintis knygų, bet ir mokytis naudotis išmaniosiomis technologijomis, registruotis pas gydytoją ar spręsti kitus kasdienius klausimus“, – sakė R. Norvilienė.

Savanyorstė suteikia galimybę praplėsti žinias apie literatūrą ir kultūrą, užsiimti prasminga veikla. Savanoriaujantys P. Višinskio bibliotekoje asmenys taip pat nori susipažinti su bibliotekinio darbu, prisidėti prie bibliotekos veiklos. „Mūsų savanorio portretas – tai jaunas (dažniausiai nuo 14–16 metų) iniciatyvus žmogus, norintis išbandyti savanyorstę ir įgyti naujų įgūdžių. Dažnai tai būna entuziastingi ir smalsūs asmenys. Jie domisi literatūra, kultūra, technologijomis, nori aktyviai leisti laiką ir prisidėti prie bendruomenės gerovės“, – teigia savanoriškos veiklos koordinatore K. Smirnovienė.

Į A. Mickevičiaus biblioteką savanoriai kreipiasi dėl įvairių priežasčių: būdami bibliotekos skaitytojai, jie mato, kiek veiklų vyksta bibliotekoje, ir nori prisidėti prie jų įgyvendinimo; juos traukia erdvė su knygomis; nori padirbėti kultūringoje aplinkoje, bendrauti su kultūros darbuotojais ar tiesiog, kad netoli gyvena arba mokosi. „Be abejo, jiems svarbu užsidirbti ir socialinių-pilietinių valandų ar gauti 0,25 stojamojo balo pagal Jaunimo savanoriškos tarnystės programą“, – teigia A. Žandaravičienė.

IR TALKINA DRABUŽINĖJE, IR PRISIDEDA PRIE TVARUMO

P. Višinskio bibliotekoje savanoriai gali prisidėti prie įvairiausių veiklų, pavyzdžiui, naujai gautų knygų ir kitų leidinių tvarkymo, tiesioginio darbo su skaitytojais, fondų priežiūros darbų, kraštotyrinės informacijos (laikraščių, knygų, nuotraukų ir kitų dokumentų) skenavimo ir skaitmeninių kopijų išsaugojimo, gali pagelbėti organizuojant renginius ir juos viešinant socialinėje erdvėje, prisidėti prie projektinių veiklų, konsultuoti medijų ir informacinio raštingumo klausimais.

Biblioteka visada skatina savanorius kurti ir įgyvendinti asmenines iniciatyvas, skirtas vaikams, jaunimui ir kitoms bendruomenės grupėms. Kaip teigia K. Smirnovienė, dažniausiai savanoriai renka darbą su skaitytojais ir leidinių fondų priežiūros darbus, o įdomiausia jiems prisidėti prie renginių organizavimo.

A. Mickevičiaus biblioteka trumpalaikius savanorius kviečia atlikti darbus, kuriems nereikia ypatingų įgūdžių. Talkininkai prieš renginius reguliuoja lankytojų srautus, sezono metu dirba rūbinėje, padeda senjorams per skaitmeninio raštingumo mokymus, kuria trumpus „Instagram“ vaizdo įrašus ir kt. Ilgiau dirbantys savanoriai išmoka atlikti nesudėtingus bibliotekinės veiklos fizinius darbus, pvz., aplenkti knygą apsaugine plėvele, yra kviečiami padirbėti Kūrybos laboratorijoje, rūšiuoti edukacijų medžiagas, prisidėti rengiant edukacijas ar jas vedant. Beje, bibliotekos kūrybos laboratorija „Repair cafe“ sulaukia ir pilnamečių savanorių – šie anksčiau čia yra lankęsi, o dabar nusprendė prisidėti prie tvarumo idėjos įgyvendinimo, jiems patinka, kad žmonės neišmeta sugedusios smulkios buitinės ar kitokios technikos, o ateina į biblioteką ir čia mokosi ją pataisyti. Įdomu, kad

Štai koks būrys savanorių 2023 m. panoro talkinti P. Višinskio bibliotekos organizuojamoje Šiaulių knygų mugėje.

Į P. Višinskio bibliotekos edukacines programas įsitraukė ir 9 mėnesius savanoriauęs Emilis Bočkovas iš Totorijos.

Savanoriai talkininkauja ir rengiant medijų bei informacinio raštingumo mokymus, ir konsultuojant gyventojus. Šiaulių apskrities P. Višinskio viešosios bibliotekos archyvas

savanoriai neatlieka darbų už lankytojus. Jie padeda kartu rasti sprendimą, kaip galima pataisyti, tarkim, sugedusią stalinę lempą, neveikiančias kalėdines girliandas ar kavos malūnėlį. Šios laboratorijos sumanytoja edukatorė Irina Jarec labai džiaugiasi aktyviu savanorių įsitraukimu į šią veiklą.

„Kaip savanorių kuratorė, pastebiu, kad jaunuoliai dažniausiai renkasi tarp dviejų krypčių: tradicinių bibliotekos paslaugų ir inovatyvių, netradicinių veiklų“, – pasakoja Šilalės bibliotekos darbuotoja R. Norvilienė. Tradicines paslaugas – knygų skolinimą, lankytojų aptarnavimą, pagalbą organizuojant susitikimus su knygų autoriais ar rengiant parodas – renkasi tie, kurie nori iš arčiau susipažinti su kasdieniu bibliotekos darbu ir save mato kaip būsimą bibliotekininką ar kultūros darbuotoją. O pasirinkę inovatyvias veiklas savanoriai gali prisidėti prie lego robotikos užsiėmimų, fotografuoti ir filmuoti renginius, padėti organizuoti kompiuterinio raštingumo mokymus.

Kaip apibendrina R. Norvilienė, viskas priklauso nuo jaunuolio pomėgių – vieni save labiau mato kaip bibliotekos tradicijų tęsėjus, kiti – kaip inovacijų skleidėjus. Bet kuriuo atveju biblioteka suteikia galimybę išbandyti įvairias veiklas ir atrasti, kas artimiausia. „Daugiausia sulaukiame jaunimo – tai vyresnių klasių gimnazistai, aktyvūs, smalsūs jaunuoliai, dalyvaujantys įvairiose veiklose, tačiau randantys laiko ir savanorystei. Daugelis jų šią veiklą vertina kaip galimybę tobulėti, stiprinti savo lyderystės įgūdžius bei įgyti svarbių kompetencijų ateities darbams“, – pabrėžia R. Norvilienė.

NAUJOS GALIMYBĖS IR NAUDINGA PATIRTIS

Visų kalbintų bibliotekų darbuotojos patvirtino, kad savanoriams patinka ši veikla, išlaikomas nuoširdus ryšys net ir po oficialios savanorystės pabaigos. Ne vienas jaunuolis prisipažįsta, kad sugebėjo įveikti tam tikrus psichologinius barjerus, išaugo pasitikėjimas savimi. Pasak R. Norvilienės, savanoriai įgauna drąsos bendrauti su vyresniais žmonėmis, išmoksta viešai kalbėti. „Į Šilalės biblioteką savanoriai sugrįžta – ne tik aplankyti, bet ir tiesiog pasilabinti, išgerti arbatos, pasipasakoti, kaip jiems sekasi mokykloje. Dažnai pasiteirauja, ar nereikia pagalbos, o pakviesti mielai prisijungia“, – pasakoja R. Norvilienė.

A. Mickevičiaus biblioteka taip pat sulaukia gerų atsiliepimų: savanoriai džiaugiasi draugiškais ir geranoriškais darbuotojais, įdomia veikla. „Jie ir toliau nori pas mus padirbėti ir mums padėti. Būna: dirbo anksčiau, o po metų vėl sugalvoja ateiti – tai įrodo, kad pas mus savanoriauti gera“, – teigia A. Žandaravičienė.

P. Višinskio bibliotekos savanorė Eglė: „Šią biblioteką pasirinkau, nes sesuo jau buvo savanoriavusi pagal ilgalaikę JST savanorystę ir jai labai patiko. Man labiausiai patinka dirbti su skaitytojais ir bibliotekos abonemento kolektyvu. Savanoriaudama išmokau dirbti su LIBIS sistema, surinkti reikiamą literatūrą, bendrauti su skaitytojais. Per visą savanorystės laiką (iš viso dvejus metus) ypač mane domino įvairūs jaunimui skirti renginiai: knygų mugė, Helovino vakarėlis, virtualūs užsiėmimai, pabėgimo kambarys. Labai džiaugiuosi,

kad pasirinkau knygų pasaulį ir susipažinau su bibliotekininko profesija.“

P. Višinskio bibliotekos savanorė Neila: „Atėjusi į biblioteką, užsibrėžiau tikslą įveikti komunikavimo su svetimais žmonėmis baimę. Po nepilnų šešių mėnesių savanoriavimo galiu drąsiai teigti, kad tikslą pasiekiau ir baimės įveikiau! Labiausiai bibliotekoje patinkantis dalykas yra aplinka – tyli ir atpalaiduojanti. Man įdomiausia dirbti vaikų skyriuje: tai – lyg šoks toks prisilietimas prie savo vaikystės. Dėl savo sprendimo atlikti ilgalaikę savanorystę bibliotekoje visiškai nesigailiu, o atmintyje išliks tik šilti ir gražūs prisiminimai!“

NEABEJOTINA ABIPUSĖ NAUDA

Savanorius priimančioms bibliotekoms tai nėra vien papildomų rūpesčių, iššūkių kelianti veikla. „Bendraudami su ilgalaikiais savanoriais išgirstame įvairių minčių, idėjų, pasiūlymų. Jie prisideda rengiant įvairius pristatymus, fiziškai padeda įvairiuose darbų baruose, net išmoksta įvairių bibliotekinių procesų. Antra vertus, trumpalaikiai savanoriai kartais „diktuoja“ savo sąlygas: jiems tinka tik tam tikra diena, tam tikras laikas, ne visos siūlomos veiklos pasirodo patrauklios, kartais suderintu laiku ima ir neatvyksta“, – sako A. Žandaravičienė.

R. Norvilienės nuomone, savanorių priėmimas – tai tarsi galimybė, praturtinanti tiek pačią biblioteką, tiek savanorius. Žinoma, su savanorystės organizavimu susiję tam tikri įsipareigojimai: būtina užtikrinti veiklų planavimą, savanorių integraciją į kolektyvą, jų ugdymą. Tačiau visa tai pasiteisina su kaupu: bibliotekos bendruomenė tampa gyvesnė, atsiranda naujų idėjų, pati įstaiga tampa atviresnė jaunimui. Savanorystė bibliotekoje prisideda prie jos žinomumo didinimo – jaunuoliai dalijasi savo patirtimi, rekomenduoja biblioteką draugams, tampa jos ambasadoriais socialinėje erdvėje. Be to, savanoriai padeda bibliotekai išlikti dinamiškai ir inovatyviai – jų idėjos, kūrybiškumas ir technologinės žinios prisideda prie renginių organizavimo. „Tad savanorių priėmimas yra ne tik naudingas bibliotekai, bet ir suteikia naujos energijos bei įkvėpimo visai bendruomenei, – teigia Šilalės bibliotekos savanorių kuratorė.

Apie kylančius iššūkius užsimena ir P. Višinskio bibliotekos savanorių veiklos koordinatorė K. Smirnovienė. Jie gali kilti dėl laiko ir išteklių, reikalingų savanoriams mokyti ir jų veiklai planuoti. Tačiau savanorystė suteikia galimybę įtraukti jaunimą į bibliotekos veiklas, stiprinti bibliotekos ryšius su bendruomene. „Jaunimui skirtos veiklos ir bendradarbiavimas su jaunimu yra vienas iš mūsų bibliotekos kasmetinių prioritetų“, – pabrėžia K. Smirnovienė.

Šalies bibliotekos vertina savanorystę kaip mokymosi ir asmeninio augimo galimybę tiek savanoriams, tiek bibliotekos darbuotojams.